

A XXI. SZÁZAD BIZTONSÁGI KIHÍVÁSAI A RENDŐRSÉGI SZERVEZETI KULTÚRÁBAN: GENERÁCIÓK A SZERVEZETBEN

A szervezeti kultúra alapvetően egy szervezeten belül a szervezet tagjai által elfogadott közösen értelmezett hiedelmek, előfeltevések, meggyőződések együttese, amelyek a szervezet tagjainak egymáshoz való viszonyát és magatartását, mentalitását és gondolkodásmódját is meghatározzák¹. Schein hármas felosztása szerint meg kell különböztetnünk az explicit és az implicit szintet a jéghegy hasonlat esetében. A legfelső explicit szint, a kultúra külső szemlélő számára is jól látható, megfigyelhető jegyeit jelenti, mint a szervezet tárgyi világa, a külsőségek, a látható szimbólumok és a kommunikáció módja. Ezek közül természetesen van, amit nehézkes lehet további belső ismeret nélkül helyesen interpretálni, mint például a kommunikációs sajátságok, fordulatok. A jéghegy felszín alatti rétegei már kevésbé megfoghatóak a szervezeten kívülállók számára. Az értékek, amely a szervezetben dolgozó számára jól verbalizálható szintjét képviselik a kultúrának, a mindennapi munka során előálló döntési helyzeteket teljes mértékben áthatja. A kultúra legmélyebb rétegét a rejtett előfeltevések szintje jelenti, az a hiedelemvilág, amely jellemzi a szervezetben dolgozókat, egyfajta világszemléletet mutat². Finszter Géza szerint a rendészet a közigazgatás azon ága, mely a jogellenes emberi magatartásokból eredő veszélyek elhárításával foglalkozik, a legitim fizikai erőszak monopóliumának birtokában³. Továbbá elmondható, hogy a rendőrség szervezete centralizált, és egyszerre egységes és tagolt, szigorúan hierarchikus szervezet, militáris jellegzetességekkel, melyet áthat a „feladatszabás és végrehajtás” dichotómiája.⁴

A rendőrség esetében a legfőbb közös értékek a lojalitás, az összetartás, a hivatástudat, és a hivatás szeretete, szenvedély a munka iránt. Ezek az értékek a szervezet céljából adódnak, és így a közszolgálat ezen speciális szegmensében dolgozókat egységbe kovácsolja. Ezek a különböző vizsgálati helyzetekben (kérdőív, interjú, elégedettség mérés stb.) is megmutatkoznak, elvégre ezek azok az értékek, amelyekből erőt merít a dolgozó állomány, és ami megtartó erőt képvisel a szervezetben.⁵ Ugyanakkor elmondható, hogy olyan speciális szervezeti jellemzőkkel és szerepekkel kell megbirkózniuk hétköznapi munkájuk során a szervezetünkben dolgozóknak, amelyek önmagukban is stresszforrások lehetnek⁶ ⁷. Vegyük sorra a szervezetben tapasztalható pszichés állapotot befolyásoló jelenségeket.

¹ Bakacsi Gyula: Szervezeti magtartás és vezetés, Közgazdasági és Jogi könyvkiadó, Budapest, 1996. 226. o.

² Klein Sándor: Vezetés és szervezés pszichológia. Edge 2000 Kiadó, Budapest, 2016. 498-500. o.

³ Finszter Géza: A rendészet és a rendészeti igazgatás elmélete. Egyetemi Jegyzet. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Budapest, 2016. 134-159. o.

⁴ Fridrich Andrea Cecília: Eltérő szakterületek a szervezeti kultúrában. In. Farkas Johanna – Horváth József: Szervezeti kultúrák és kutatásuk. Dialóg Campus, Budapest, 2018. megjelenés alatt

⁵ Borbély Zsuzsanna: Specifikus stresszorok és a szervezeti kultúra. In. Farkas Johanna – Horváth József: Szervezeti kultúrák és kutatásuk. Dialóg Campus, Budapest, 2018. megjelenés alatt

⁶ Kovács Gábor: A rendészeti szervek szervezeti kultúrájának összetevői és sajátosságai, a téma feldolgozása a Rendőrtiszti Főiskola vezetéselméleti oktatásában. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények 2009/10. 223-234. o.

1. A kultúrát és az egyént átható jelenségek

1.1. Informális hierarchia

A formálisan is szigorúan hierarchikus szervezetben az informális hierarchia sajátosságai formálják egy-egy csoport identitását és hangulatát, a szervezetben betöltött szerep alapján. Ezeket áttekintve egyrészt meg kell különböztetnünk a szakmai (rendőri) feladatellátást és az 'egyéb' szolgáltatást nyújtókat (mint a humán, az ellenőrzés, vagy a gazdaság, és a hivatal),⁸ természetesen a szakma előre sorolásával. Ez párhuzamos a 'hivatásos' és 'nem hivatásos' különbségtétellel. Jellemzően a szakmai feladatellátást végző 'hivatásosok' azok, akik a szervezeten belüli hierarchia magasabb pozícióit tölthetik be formális és informális szinten egyaránt.

A rendőrség informális szakmai piramisának alsóbb régióiban jellemzően azok a tevékenységi körök találhatók, amelyek a legtöbb adminisztratív jellegű feladattal járnak együtt. Ezért is sorolódnak 'lejjebb' a szakmai feladatok végrehajtását „csak” támogató munkakörök. A képzeletbeli piramis csúcsán a bünyügyi szakterület helyezkedik el, melyet szorosan követ a rendészet, ám ezen nagy szakmai ágak elemei között is lényeges eltérések vannak. Példának okáért a bünyügön belül a vizsgálók már hátrébb kerülnek, hiszen feladatuk arányaiban inkább jellemzően adminisztratív, irodához kötött terheléssel jár, akárcsak az igazgatásrendészeti dolgozók esete a rendészeti területen. Ez a hierarchikus besorolás a dolgozók saját munkájuk megélése szempontjából is fontos, és a vezetők részéről is tapasztalható. Akár élményszinten a munka megbecsültsége és elismertsége is a szakmai hierarchiában elfoglalt helyétől függ.

Éppen ezért nem feledkezhetünk meg arról, hogy minden egyes szakterületnek megvan a helye és szerepe a szervezetben, amelyeket időnként nem árt újra megfogalmazni a közösségben egy-egy ünnepség vagy értekezlet keretében, hiszen minden alkatrész szükséges a „gépezet”, az egész jó működéséhez.

1.2. Fluktuáció

Magas fluktuáció jellemzi a szervezetet – és az egész társadalmat általában. Emiatt egyes esetekben érezhető, hogy nem mindenki van tisztában a feladatok határaival és a felelősségi körökkel. Ez megmutatkozhat a kommunikációban, előfordulhatnak félreértések és vitatott kérdések. Amennyiben ez felmerül egy szervezeti egységnél, érdemes lehet munkakör-elemzést végezni a vezetőkkel közösen, hiszen ez a fajta tájékozatlanság önmagában is kommunikációs félreértésekhez és bizalmatlansághoz vezethet.

A technikai fejlődés révén az emberi élet is egyre inkább 'felpörög', mindennapi életünket átszövi az infokommunikációs technológia és az eszközökből fakadó lehetőségek. Erre az egyes generációk eltérően reagálhatnak, hiszen míg a munkaerőpiacon lévő legfiatalabb korosztályok (Y és Z generáció) számára ez általános és egész életükben megszokott, addig az idősebbek (X és Baby-boomer) legfeljebb csak felhasználói ennek a jelenségnek.

⁷ Tőzsér Erzsébet – Fridrich Andrea Cecília – Borbély Zsuzsanna: Ügyfélszolgálati szemlélet a szervezeti kultúrában. II. Turizmus és Biztonság Nemzetközi Tudományos Konferencia Tanulmánykötet, Pannon Egyetem, Nagykanizsa Kampusz, 2017. 119-127. o.

⁸ Fridrich Andrea Cecília: Az eltérő szakterületen dolgozó rendőrök teszteredményeinek vizsgálata – Hasonlóságok és különbségek az RMSK tükrében. Diplomadolgozat, ELTE PPK Budapest, 2015. 31. o.

Jellemzően több generáció is együtt dolgozik, miközben a köztük meglévő különbségek konfliktusok okozói is lehetnek, ugyanakkor az egymással való kommunikáció a szervezeti egységek és tagok közti együttműködés alapja.⁹ A szervezetbe újonnan érkezők betanítására, beszocializálására érdemes lehet nagyobb gondot fordítani, és a személy számára több tanulási időt és lehetőséget teremteni, a mentorálásra komolyabb hangsúlyt fektetni. Hiszen ha a szervezet könnyebbé teszi, hogy a kezdő megtalálja a helyét a szervezetben, akkor nagyobb eséllyel tudja hosszútávon megtartani a kollégát, és életpályát biztosítani a számára. Nem mellékes körülmény az sem, hogy az idősebb, tapasztaltabb kollégák tudás-átadása, az arra való felkérés számukra is motiváló erővel bírhat. Ehhez természetesen elengedhetetlen, hogy a szervezet figyelembe vegye a dolgozói igényeket és szükségleteket, és ezeket az új generációk elvárásainak megfelelően megújítva építse bele hosszútávú humánstratégiájába.

1.3. Disszonancia és méltányosság kérdése

Az elvárások és keretek között disszonancia figyelhető meg. Az egyén, vagyis a munkavállaló részéről nagyfokú rugalmasságot követel a szervezet a készenlétek, a munkaidő változásai, a túlórák, a túlmunkák, a plusz feladatok, stb. formájában. Ugyanakkor a szervezeti keretek, amelyeket a rendőrség biztosít, számukra merevek és átjárhatatlanok. Tehát a dolgozók disszonanciát élhetnek meg az irányukban támasztott elvárások és a számukra biztosított keretek között, amely szervezeti igazságtalanság-, méltánytalanság-érzethez vezethet.

Ezért a vezetők szerepének hangsúlyozása az elvárások kommunikációjában és a keretek kezelésében elengedhetetlen, különösen a jövőre nézve. A munka világába belépő legfiatalabb generáció (a 'Z') számára kiemelten fontos a munkahely rugalmassága, a munka és magánélet egyensúlyának, valamint a boldogságnak a megtalálása¹⁰. Az egyre fiatalabb korosztályoknak egyre erősebb az igénye az igazságos, 'fair' munkahelyi bánásmódra, a toleranciaszint pedig egyre alacsonyabb a szervezetek irányába.

1.4. Az ellenőrzések szerepe

A gyakori (és esetenként kellemetlen, feszengést okozó) ellenőrzések, a 'hibakereső' működés, csökkenti a személy önbecsülését, devalválja a kapcsolatot vezető és beosztott között, aláássa a bizalmat és az együttműködést.

Ezért javasolt, hogy a vezetői ellenőrzések helyett ezek kizárólagosan az ellenőrzési szolgálatok végrehajtása alá kerüljenek, esetlegesen a parancsnok jelenlétében, hiszen ez egyfajta biztonságot nyújthatna a beosztottaknak, valamint csökkenhetne a kommunikációs félreértésekből eredő feszültség. Ez egyben erősíthetné azt a 'partneri' viszonyt is, amelyet a fiatalabbak már az oktatás keretében is elvárnak a tanároktól¹¹, így

⁹ Bencsik Andrea – Horváth-Csikós Gabriella – Juhász Tímea: Y and Z Generations at Workplaces. Journal of Competitiveness 2016/8 (3), 90-106. o.

¹⁰ Mustafa Ozkan – Betül Solmaz: Mobile Addiction of Generation Z and Its Effects On Their Social Lives. Procedia – Social and Behavioral Sciences 2015/205, 92-98. o.

¹¹ Duga Zsófia: Tudomány és a fiatalok kapcsolata. Irodalomkutatás. 2013 Pécs, TÁMOP-4.2.3.-12/1/KONV-2012-0016. Tudománykommunikáció a Z-generációnak. Forrás: <http://www.zgeneracio.hu/tanulmányok> (Letöltés ideje: 2018. július 03.)

joggal feltételezhető, hogy a munkahelyen is inkább ezt a fajta egyenrangúságot keresik majd vezetőik részéről.

1.5. Relatív-megfosztottság érzése

A pszichológiában használt, úgynevezett „relatív-megfosztottság érzet” akkor jelentkezik, ha az emberek frusztrálnak érzik magukat, mivel saját csoportjuk helyzetét más csoportokhoz képest előnytelennek érzékelik. Ez az érzés a szervezeten belül is megjelenhet. Jó példája lehet a *megye* és a *város* közötti erőteljes kontraszt, mint *területi* és *helyi* szervek. Szervezetünkben jellemzően a *központi*, a *kiemelt* vagy a *megyes beosztások* összehasonlítva a *területi*, vagy a megyeszékhely kapitányságának beosztásaival messze vonzóbbak az állomány számára, hiszen a *központ*, a *kiemelt szerv*, a *megye* erőforrások elérhetősége tekintetében és a leterheltséget nézve is versenyképesebb. Ezekkel a különbségekkel – mivel sokszor egymás mellett, vagy együtt látnak el szolgálatot – napi szinten szembesül állomány, és a *területi szerveknél* dolgozók, vagy a *városi* beosztottak emiatt megélik a relatív-megfosztottság érzést.

Az informális hierarchiával foglalkozó részben is utaltunk rá, hogy a relatív megfosztottság érzet előfordul a szervezetünkben szakterületek közt, vagy „tiszt – tiszthelyettes” -, illetve „hivatásos – nem hivatásos” relációban is. Ezek az egyenlőtlenségek nem feloldhatatlanok, hiszen a kiemelt, központi vagy speciális szerveknek természetesen megvan a maguk speciális szerepe, magasabb követelmény szintje, ahogy a hivatásosoknak is a nem hivatásosokkal szemben. Fontos, hogy ezeket a speciális szerepeket, magasabb elvárásokat is érvényesülni láthassák a megfosztottnak érzett csoport tagjai. Ugyanakkor érdemes lehet megfontolni az erőforrások (anyagi juttatások, technikai eszközök, ... stb.) elosztásakor a pozitív diszkrimináció alkalmazását, a magasabb leterheltségű, vagy jobban igénybe vett csoportok esetében.

Nagyon fontos lenne a humánstratégia kidolgozásakor a már említett szakmai piramis alján helyet foglaló, mégis a szervezet egészének működéséhez elengedhetetlen beosztások (például a titkárnők) megbecsülésének fokozása.

1.6. A mutatók szerepe és jelentősége

Mivel statisztikai mutatók alapján értékelik a szervezeti elemek és az egyének teljesítményét is, ezért a statisztikai szemléletmód óhatatlanul is begyűrűzik a szervezetbe. A dolgozókat az értékrenddel kapcsolatosan kérdezve folyamatosan megjelenik a „szakma” és a „statisztika” szembeállítása. Sokszor a dolgozók azt élik meg, hogy a hangsúly a statisztikai mutatókra tolódik át, miközben valós munkavégzésüket, a helyi, illetve szakterületi sajátságokat a rideg számok önmagukban nem tükrözik – mivel nem minden munkafolyamat fejezhető ki számokban.

A leterheltséget illetően például nagyságrendbeli különbség is lehet a központi szerv, a megyeszékhely kapitánysága és a vidéki városi kapitányságok ugyanolyan beosztásai között, mint arra már korábban is utaltunk. Ugyanakkor az egyes kapitányságok leterheltsége sem feltétlenül fejezhető ki tökéletesen a számokkal, elvégre az eltérő demográfiai mutatók eltérő problémaköröket vonnak maguk után és minden szervezeti elemnek megvannak a helyi sajátságai, amik lehetnek a szakma szempontjából előnyösek, vagy hátrányosak is. Ezért a statisztikai mutatók alapján való összehasonlítás nem

feltétlenül eredményezi a reális megismerését az adott szervezeti elemnek és a benne dolgozóknak.

Az infokommunikációs eszközök fejlődésével, a társadalom információ éhségének növekedésével párhuzamosan a „szervezet információ éhsége” is fokozatosan nő, egyre több dologgal kapcsolatosan várnak azonnali tájékoztatást, jelentést a helyi és területi szervektől a központi irányításban. Ez a jelenség is mutatja, hogy a döntéshozás és felelősségvállalás olykor eltávolodik a feladatvégrehajtástól, a mutatók fokozott szerepe miatt egyre centralizáltabb a szervezet, így bürokratizálódik a rendszer. Ezért érdemes lehet a területi és helyi szervek esetében szervezeti döntéseket a szervezeti elem vezetőjének hatáskörébe utalni, hiszen ő ismeri a szervezeti elemet, a helyi viszonyokat és sajátosságokat a döntések meghozatalához. Ugyanígy a szakterületi vezetők (osztályok, alosztályok) esetében munkaszervezési kérdésekben szabadabb döntési lehetőségekkel felruházva, hatékonyabb munkavégzésben bízhat a szervezet.

1.7. Kapcsolatok

Az elmúlt években megváltozott a szervezetben tapasztalható általános légkör, kedélyállapot és kommunikációs mód. Úgy is mondhatjuk, hogy a hatalmi távolság növekedése figyelhető meg a szervezetben. A rendvédelmi szervezeti kommunikációnak mindig is megvoltak a maga jellegzetességei, mint például a szolgálati út betartásának elvárása, vagy a jelentési kötelezettségek. Mégis a dolgozók jellemzően azt mondják el, hogy mára a kommunikáció jóval bürokratikusabb lett, kevésbé közvetlen vezető és beosztott között. Természetes és alapvető elvárás, hogy a „kívülállók” (ügyfelek, tanúk, gyanúsítottak, stb.) irányába a testület képviselői megőrizték komolyságukat szakmai szerepkörük korrekt betöltéséhez, ugyanakkor az oldott, könnyed légkör, az egymás közti fesztelen hangnem nélkülözhetetlen a közösség összetartásához. Egy jó csapatban, jó hangulatban a munka is jobban megy, ha úgy tetszik a humor szükséges kapcsolati olajozószer a mindennapokban. Fontos tehát a csapatmunka támogatása, a kollektíva tudatos építése, a hangulat alakulásának vezetői figyelemmel kísérése tehát szervezeti érdek.¹²

A korszerű informatikai szolgáltatás nélkülözhetetlen a szervezeti feladatok hatékony ellátása és a megfelelő biztonság érdekében.¹³ Voltaképp az informatikai stratégia is a szervezeti célok támogatásának alárendelt eszköz, ám az informatikai struktúra kiépítésének, valamint a használt eszközök és alkalmazások szabványosaknak kell lenniük.¹⁴ Mindez teljesen érthető a szervezet szempontjából, ugyanakkor tény, hogy az infokommunikációs technológia jelenlegi fejlődése szinte nyomon követhetetlen bármely olyan szervezet számára, amelynek fő profilja nem a high tech. Lehetetlen vállalkozás volna mindig mindenből a legújabb, legjobb fejlesztéssel felruházni a dolgozókat, hiszen ez egyfelől nem lenne költséghatékony, másfelől rendkívüli frusztrációt szülhet a munkavállalóban is, hogy folyamatosan cserélik a munka elvégzéséhez szükséges eszközöket. Ugyanakkor a jelenlegi helyzetben az is látható, hogy a szervezet

¹² Fridrich Andrea Cecília: Érzelmileg intelligens vezető és szervezet. In. Farkas Johanna – Haller József: Pszichológia a közszolgálatban II. Dialóg Campus, Budapest (megjelenés alatt)

¹³ Horvayné Fehér Judit – Munk Sándor: A rendőrségi informatikai hálózat fogalma, rendeltetése. Hadmérnök, 2011/VI/2, 217-226. o.

¹⁴ Horvayné Fehér Judit: A rendőrség informatikai biztonsági stratégiája alapjainak meghatározása. Hadmérnök, 2011/VI/4, 282-292. o.

infokommunikációs technológiai fejlettségét időről-időre a civil szféra és az otthoni eszközök fejlettsége is felülmúlja, amely ugyancsak frusztrálóan hathat minden generációra.

A szervezeti technológiai fejlődés is lehet a hatalmi távolság növekedésének egy másik oka, melynek megjelenési formája az elektronikus ügykezelés bevezetése. Az elektronikus ügykezeléssel – bár minden tökéletesen átlátható és visszaellenőrizhető (azokban az esetekben, ha mind hardveresen, mind szoftveresen jól működik a rendszer), de mégis – a lényeg veszett el: az ember. A vezetők egész nap a gép mögött kénytelenek ülni, és elektronikusan engedélyezni, jóváhagyni, mindez a személyes kommunikáció, a törődés, az emberi oldal rovására hatalmasodik el. A beosztottakkal és a munkatársakkal való személyes beszélgetésre kevés az idő és a lehetőség a feladatok elektronikus végrehajtása mellett. A feladatszabás, végrehajtás, ellenőrzés és visszajelzés¹⁵ vezetői következettségének megélését a beosztottak számára az elektronikus ügykezelői rendszer is lehetővé teszi, de mégis könnyen csorbát szenvedhet az emberi, vagyis kapcsolati szint az elektronikus kommunikáción keresztül. Ez a tapasztalat óvatosságra inti azokat, akik a vezetői gyakorlatuk nagyobb hányadában az új infokommunikációs eszközökre és elektronikus ügykezelésre kívánnak hagyatkozni, a személyes beszélgetésekkel szemben.

2. Összegzés

A fentebb leírt szervezeti sajátosságok a rendőrség egész szervezetét áthatják, jellemzőek megyehatároktól függetlenül. Ezért azokat a humánstratégia átdolgozásakor mindenképp érdemes lehet figyelembe venni, a jelen írásban felmerült javaslatokat megfontolni, hogy a jelen és jövő kihívásainak humánerőforrás szempontjából is meg tudjanak felelni a rendészeti szervek. A szervezet számára fontos, hogy mindig pontos képet kapjon egyrészt az aktuális feladatellátás révén a tagokra háruló terhelés kapcsán¹⁶, másrészt a munkaerőpiacot befolyásoló tényezőkről, harmadrészt pedig azon hatásokról, amelyek a társadalmi-gazdasági életet formálják. Elvégre ezen tényezők összessége az, amely a szervezet minden egyes tagjára és így, magára a szervezetre egészére hatással lesz.

A rendőrség esetében a szervezet legfőbb erőforrása és értéke: az ember, akiknek jóllétéért, fejlesztéséért, megtartásáért, egészségéért számos intézkedést megtesznek. Pszichológus szakmai oldalról a szakterület rendőrségen belüli széles körű tevékenysége is, ezeket a folyamatokat hivatott támogatni és elősegíteni¹⁷. Az új generációk (Z és a későbbiekben az Alfa) megjelenése a szervezetben a XXI. század talán legjelentősebb kihívása elé állítja a szervezetünket. A generációk együttműködése, az új generációk szervezetbe integrálása és megtartása a pszichológiai ismeretek szerepét és jelentőségét növeli szervezeten belül és a humánstratégia kidolgozásában egyaránt.

¹⁵ Kovács Gábor: A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok. In: szerk. Horváth József – Kovács Gábor: A rendészeti szervek vezetés- és szervezélmélete, Nemzeti Közszerzői Egyetem, Budapest, 2014, 57–92. o.

¹⁶ Lásd példának okáért az illegális migráció okozta pszichés következményeket: Borbély Zsuzsanna, Farkas Johanna – Tözsér Erzsébet: A tömeges méretű illegális migráció pszichés következményei a rendészeti feladatellátás során. Hadtudományi Szemle, 2017/X/3, 288-304. o., valamint Borbély Zsuzsanna, Fridrich Andrea Cecília – Tözsér Erzsébet: Az ideiglenes biztonsági határzár menti feladatellátás hatása a határzár védők magánéletére. Megjelenés alatt, Honvédség és Társadalom konferencia – tanulmánykötet., valamint Kovács Gábor és Tözsér Erzsébet: A vezetői attitűdök, vezetői stílusok és a dolgozói elégedettség összefüggéseinek vizsgálata egy megyei rendőr-főkapitányságon. Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás, 2018/2, 138-157.o.

¹⁷ Tözsér Erzsébet: A pszichológia szerepe a rendőrségi szervezeti kultúrában. Megjelenés alatt: Rendőrségi Tanulmányok 2018/I/2.